

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԵՒ ԱՆԺԱՄԱՆԱԿ ՄԱԼ
Տ. ԹՈՐԳՈՍ ՊՏՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Տ. Թորգոսը Սրբազանի առողջական վիճակը տարիներէ ի վեր դադարած էր բնականօն ըլլալէ: Այս խանդարումը իր սկիզբը կ'առնէր այն օրերէն, երբ առաքելութեան ելած էր դէպի Հնդկաստան և Հռլանտական կղզիները (այժմու ինտոնէզիան — Մ. Խ.), ուր կ'ենթարկուէր վատառողջ կլիմայի մը բոլոր վտանգներուն և քանիցս կը հիւանդանար ծանրապէս: Իր ֆիզիքականի տկարացման մէջ դեր ունեցած են նաև իր ի ժամու և տարածամու, անդու — անդադար մտաւորական բազմաթիւ աշխատանքները:

Աւելի քան քսան տարիներէ ի վեր Սրբազանը հնթակայ եղած էր շաքարի հիւանդութեան (diabète), որ սակայն իր մէջ լուրջ հանգամանք մը չէր ստացած, չնորհիւ իր զգուշաւորութեան և պահած խիստ աւժիմին:

Կը նեղուէր նաև դժուարամարսութենէ, զոր կը դարձանէր մարսիչ աղերով: Զաւազանց զգոյշ էր ցրտառութեան դէմ:

Աւելի քան տարի մը առաջ իր անցուցած ոտքի արկածը պատճառ եղած էր իր ոչ-տոկուն առողջութեան աւելի խանդարման: Շուրջ երեք ու կէս ամիս մնացած էր հիւանդանոց, գրեթէ գաժուած անկողին: Արկածը թէև տկարացուց Ս. Հօր ֆիզիքականը, բայց բարեբախտաբար հետք չձգեց ոտքին վրայ:

Նկատուած էր որ Սրբազանը իր մահուան օրը (10 Փետր., Ուրբաթ) անսովոր կերպով զուարթ տրամադրութեան մէջ էր:

Առաւօտուն արթնցած էր ժամը 7ին, նախաճաշած և գործի սկսած: Շաքարը նոյն օր 1000ի վրայ 4 համեմատութեամբ էր, ինչ որ սովորական և աննշան քանակութիւն մըն էր: — Ժամը 9.15ին Ընծայարանի երկու դաստարաններուն միասնաբար «Տեղիք Աստուածաբանութեան» դասն ունէր: Ներս մտած է իր անբաժան շալը՝ ուսին՝ առոյգ քալուածքով: Իր լաւ տրամադրութիւնը փոխանցուած է

աշակերտներուն, որոնք իրարու մէջ բաներ մը կը փոփոխ եղեր նոյն պահուն: «Ինչ կայ», հարցուցած է Սրբազանը: «Ոչինչ, Սրբազան Հայր», պատասխանած են անոնք, «խեցիք որ Սրբազան Պապը (Պիոս ԺԱ.: Զոյգ հովուապետներու նոյն օրուան մէջ մեկնումը մեր աշխարհէն, ինչ զուգադիպութիւն — Մ. Խ.) վախճանած է այս առաւօտ»:

Նոյն օրը Տնօրէն Ժողովի գումարման օրն էր: (Ժողովը կը գումարուի իր աշխատութեան սենեակին մէջ) Ժամը 4.5 անցած, երբ Ժողովը դեռ պաշտօնապէս չէր բացուած, Սրբազանը արտասովոր նշաններ ցոյց կու տայ. արժուկը սեղանին, ճակատը ափին մէջ, անհանգիստ երևոյթ մը կ'առնէ: Ժողովական Հայրերէն մին նկատելով տիկա կը հարցնէ. «Սրբազան Հայր, բան մը կ'ուզէք»: Փոխան պատասխանի, տարօրինակ նայուածք մը կ'ուղղէ վարդապետին, որ չփոթած՝ իր տեղը կը վերադառնայ: Սրբազանը ելնելու փորձեր կ'ընէ, չի յաջողիր և գրեթէ ուշակորոյս կը սահի աթոռէն: Ապստուրը eau de cologneով ճակատը կը չփէ: Այդ պահուն կը հասնի վանքին բժշկը, Տթ. Ն. Եաղլեան, և առաջին իսկ ակնարկէն կուահելով որ Սրբազանը կաթուածի ենթարկուած է, ձեռքերուն — ոտքերուն ասեղի թեթև հպումներով կը ստուգէ որ Սրբազանին ամբողջ աջ կողմը անշարժութեան մատնուած է: Կը հասնի նաև Լուսարարապետ Մեսրոպ Սրբազան և չփոթահար կը մնայ, տեսնելով Պատրիարք Սրբազանը անաւոր տազնապի մէջ և ուշակորոյս: Կը կանչուին նաև Ֆրանսական հիւանդանոցի բժշկապետ Տթ. Պաուէր և երեք այլ մօսնապէտ բժշկներ, որոնք կու գան այն եզրակացութեան, թէ Սրբազանին կաթուածը ամենէն անաւոր տեսակէ ուղեղային արինահասութիւն էր:

Պատրիարքը, 65 տարեկան, վախճանեցաւ երկկոյնան ժամը 7.17ին և թաղուեցաւ Կիր., 12 Փետր. ին մեծ չուքով: (Սիոն, 1939, Ժ.Գ. Տարի, Մարտ-Ապրիլ, րիւ 3-4, էջ 146-149):

Սիոնի յաջորդ թիւով հանգամանօրէն պիտի անդրադառնանք մեծանուն Պատրիարքի բազմադիւն կեանքին ու գրական բեղմնաւոր վաստակին: